

Datum :
Kenmerk :
Aan : het college van B en W van de Gemeente Oss
Betreft : Ongevraagd advies mantelzorg

Geacht college,

Op 29 mei 2016 heeft de toenmalige Wmo raad advies uitgebracht over het Mantelzorgbeleid in de gemeente Oss. Het advies van de Wmo raad in 2016 voegen wij als bijlage hierbij. In dit advies is toen specifiek aandacht en beleid gevraagd voor de jeugdige mantelzorger, de oudere mantelzorger, monitoren als stuurinstrument en competenties medewerkers Ons Welzijn m.b.t het signaleren van de complexe casuïstiek. Dit ongevraagd advies ligt in het verlengde van het advies van 29 mei 2016. Wat toen is geadviseerd is voor de ASD nog steeds belangrijk.

De Adviesraad Sociaal Domein Oss is sinds kort gestart met integrale werkgroepen. Een van deze werkgroepen is de werkgroep mantelzorg. Wij hebben aangaande het beleid Mantelzorg in de kenniskring Wmo een uitleg gehad van de ambtenaar op dit dossier. Het verhelderend en prettig overleg leidde wat ons betreft tot de conclusie dat het beleid uit 2016 na enige jaren ervaring er mee opgedaan te hebben bijstelling behoeft.

Uitgangspunt voor dit ongevraagde hernieuwde advies zijn onder meer de volgende punten:

1. Uit cijfers ontleend aan informatie uit Mantelzorg .nl blijkt dat de Rijksoverheid jaarlijks financiële middelen aan de gemeente ter beschikking stelt voor mantelzorg ondersteuning.
2. Cijfers uit Mantelzorg.nl:
In Oss zijn 23.092 mantelzorgers van 15 jaar en ouder. Van deze 23.092 mantelzorgers verlenen er 20.206 langdurige zorg en 3.969 langdurig intensieve zorg. (CBS 2017)
3. Onduidelijk en onvoldoende zicht op de resultaten. In de samenleving wordt er door overheden veel nadruk gelegd om zorg te verlenen door mantelzorgers. Mantelzorgers staan onder grote druk en mantelzorgen neemt het gewone leven van mensen grotendeels over.
4. Meer aandacht voor de mantelzorger. In het bijzonder voor de grote druk op de mantelzorger en de gevolgen hiervan zoals bijvoorbeeld toenemende eenzaamheid en de hieraan gerelateerde problemen.

De Adviesraad Sociaal geeft hierbij aanbevelingen en advies voor een bijgesteld beleid dat herkenbaar is en transparant voor de burger.

Dit ongevraagd advies gaat uit van vier aandachtsgebieden:

- A. Mantelzorg Beleid
- B. Mantelzorg Steunpunt
- C. Financiën
- D. ONS Welzijn.

A. BELEID

Mantelzorg is hulp of zorg die niet beroepsmatig verleend wordt maar in de context van een persoonlijke relatie. De hulp of zorg is niet incidenteel maar langdurig. Het betreft de hulp of zorg die gerelateerd is aan een ziekte, beperking of aandoening – tijdelijk dan wel chronisch – en overstijgt de gebruikelijke(huishoudelijke) zorg.

Mantelzorgers dragen in belangrijke mate bij aan een zorgzame samenleving door de zorg en ondersteuning van een naaste op zich te nemen.

Als we op termijn deze informele zorg en hulp in stand willen houden is het van belang om aan de mantelzorgers voldoende ondersteuning te bieden, hen informatie en advies te geven en de verantwoordelijkheid in deze van de gemeente goed te organiseren. Daarmee kunnen we voorkomen dat mantelzorgers overbelast raken en het langer vol kunnen houden. Mantelzorg, weten we, stapelt zich namelijk in de loop van de tijd. Of wordt meer een last door het ouder worden van de mantelzorgers zelf. Mantelzorgers ontwikkelen problemen zich uitend in onvoldoende nachtrust en toenemende eenzaamheid. Hierdoor ontstaan lichamelijke en psychische problemen. Daarom is het belangrijk dat de formele en informele zorg elkaar steunen en kunnen vinden.

De Wet Langdurige Zorg (Wlz) vormt samen met de Jeugdwet, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 (Wmo 2015) en de Zorgverzekeringswet (Zvw), een samenhangend wettelijk kader waarbinnen ook de verplichting is opgenomen om uitvoering te geven aan ondersteuning van mantelzorgers. Deze verplichting voor gemeenten om mantelzorgers te ondersteunen hangt nauw samen met de pijlers van de Wmo: zelfredzaamheid versterken, inzet van familie, burens en kennissen bevorderen en de ambitie om mensen zo lang als mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen.

De Wmo 2015 schrijft voor dat de gemeente Mantelzorg beleid ontwikkelt en daarin onder andere formuleert hoe zij mantelzorgers gaat ondersteunen. In het gemeentelijk beleid wordt opgenomen hoe de gemeente vorm geeft aan enige vorm van waardering.

Essentieel is hierbij aandacht voor de dreigende overbelasting van de mantelzorgers. Tevens is het noodzakelijk aandacht te schenken aan de terugloop van het aantal mantelzorgers in de komende jaren. Voor zowel zorgvrager als mantelzorgers dient een vorm van cliëntondersteuning beschikbaar te zijn.

Het opstellen van een nieuw beleidsplan vraagt om duidelijke interactie en afstemming met mantelzorgers. Wat willen zij, wat kunnen zij, wat hebben zij nodig. Maar ook afstemming met ervaringsdeskundigen en ondersteuners zoals de GGZ, huisartsen, ouderenadviseurs, ouderenbonden, kerken en ONS Welzijn.

In een Mantelzorg beleidsplan gaat het voor ons om:

1. **Vinden:** Het bereiken van mensen die zorgen voor een naaste en daarnaast het matchen van vraag en aanbod.
2. **Versterken:** Het versterken van mantelzorgers in hun regio en positie.
3. **Verlichten:** Het organiseren van ondersteuning om ervoor te zorgen dat mantelzorgers de hulp kunnen blijven uitvoeren;
4. **Verbinden:** Het verbinden van de formele en informele zorg en ondersteuning samen met de mantelzorgers en verzorgende. Tevens continuering van zorg indien de mantelzorgers uitvalt.

Vanuit het bovenstaande komt de Adviesraad tot de volgende aanbevelingen en advies om in een beleidsplan op te nemen:

ADVIES:

Schenk in een nieuw beleidsplan in het bijzonder aandacht aan en benoem de volgende onderdelen:

- De gemeente heeft de regie;
- Zorg voor een integraal beleid voor mantelzorg naar het voorbeeld van de Proeftuin Ruwaard. Integraal beleid en integrale uitvoering zijn de kernwoorden hiervoor.
- Zorg voor afstemming en samenwerking met professionals, (zorg-) vrijwilligers en mantelzorgers opdat het leidt tot verlichten van de zorgbelasting.
- Zorg voor een wijkgerichte aanpak via de wijkteams en andere formele en informele kaders in een wijk. Betrek hierbij ook de wijk- en dorpsraden.
- Veranker structureel het realiseren van een totaal beleid mantelzorg. Dit houdt onder meer in: het in beeld brengen, ondersteunen en waarderen van de inwoners met mantelzorgtaken mede ook om overbelasting te voorkomen.
- Bij het toekennen van zorg moet de gemeente niet primair uitgaan van hulp door een mantelzorger maar van het leveren van maatwerk en voldoende ondersteuning.
- Schenk aandacht aan de ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers en doe hier onderzoek naar. De behoefte aan ondersteuning – ook financieel- is zeer divers en houdt verband met de persoonlijke omstandigheden van zorgvrager en mantelzorger.

Vormen van mantelzorgondersteuning zijn onder meer:

- vereenvoudiging van procedures
- emotionele ondersteuning
- educatieve ondersteuning
- praktische ondersteuning
- respijtzorg
- informatie en advies.
- financiële ondersteuning

Zie verder ook Mantelzorg steunpunt.

- Neem aparte paragrafen op voor de volgende groepen mantelzorgers:
 - a. De betaald werkende(18-64 jarige) mantelzorgers
 - b. Mantelzorgers die zorgen voor een kind met een beperking
 - c. Jonge mantelzorgers. Aandacht voor jonge mantelzorgers door hen tijdig weten te vinden en passende ondersteuning te bieden is van essentieel belang. Neem in de opdracht aan met ONS Welzijn prominent de urgentie op voor het signaleren van problemen bij schoolgaande kinderen die mantelzorgen voor hun zieke ouders en biedt hen ondersteuning. Geef hierin ook nadrukkelijk aandacht aan KOPP kinderen (kinderen van ouders met psychische problemen).
 - d. Oudere mantelzorgers (65+) die intensief voor partner / ouder / vriend / kennis zorgen. Daarbij vormen vooral oudere 75+ mantelzorgers die zelf ook gezondheidsklachten hebben een risicogroep. Omdat het sociale netwerk rondom ouderen al kwetsbaar is vraagt het juist voor deze groep extra aandacht.
 - e. Mantelzorgers met een andere culturele achtergrond. Mantelzorgers met een niet-westerse achtergrond zijn vaak zwaarder belast maar vragen minder snel om hulp.
 - f. Mantelzorgers van mensen met psychiatrische problematiek. Mensen die zorgen voor een naaste met psychische of psychiatrische problemen vormen een risicogroep. Het ziektebeloop is vaak onvoorspelbaar. Naast de emotionele betrokkenheid speelt ook het onbegrip in de samenleving een rol. Deze mantelzorgers vinden het zelf moeilijk om naar hulp of ondersteuning te vragen.
 - g. Mantelzorgers voor hulpvragers met dementie. Vanwege de groeiende groep ouderen, die bovendien gemiddeld ouder worden, is de verwachting dat deze groep

dementerende ouderen in de samenleving ook zal toenemen. De specifieke problematiek van de aandoening maakt dat we voortdurend toegerust moeten zijn om juist aan deze mantelzorgers extra aandacht te schenken en hen te ondersteunen.

B. MANTELZORG STEUNPUNT

Bij mantelzorg draait het om zorgen voor, zorgen hebben over, maar ook zorg tekortkomen. Het blijkt dat mantelzorgers veelal de weg niet weten naar hulp en ondersteuning. Het huidige beleid is niet transparant en inzichtelijke en roept vraagtekens op over de uitvoering. **Een Mantelzorg steunpunt** kan hierbij een duidelijke ondersteuning bieden.

Een onafhankelijk mantelzorg steunpunt biedt ondersteuning aan mantelzorgers van alle leeftijden en in verschillende situaties. Vanuit een dergelijk steunpunt wordt geïntegreerd samengewerkt met andere organisaties om de balans tussen draaglast en draagkracht te behouden.

Een steunpunt biedt kortdurende ondersteuning gericht op preventie aan mantelzorgers. Hieronder verstaan we informatie en advies, praktische ondersteuning, het bieden van een luisterend oor en kennis van en doorverwijzen. Het doel van mantelzorgondersteuning is het verminderen van de draaglast en het vergroten van de draagkracht van mantelzorgers. Hierdoor kunnen zij meer grip op hun situatie krijgen.

Advies:

Voeg een herkenbaar Steunpunt Mantelzorg toe aan het zorgloket waarbij het volgende kan worden meegenomen:

- Dit mantelzorg steunpunt heeft zoals in de proeftuin Ruwaard overstijgende en gemandateerde (financiële) bevoegdheden.
- De gemeente heeft de regie en de uiteindelijke verantwoordelijkheid als verantwoordelijke voor het sociale domein.
- Dit Mantelzorg steunpunt is een expertise centrum, verleent ondersteuning aan mantelzorgers in het bijzonder aan jeugdigen en ouderen en bemiddelt onder meer voor respijtzorg.
- Dit Mantelzorg steunpunt is herkenbaar voor de burgers bij het zorgloket en wordt bemenst door mantelzorg consulenten.
- Het Mantelzorg steunpunt helpt en ondersteunt bij aanvragen voor de diverse voorzieningen bij gemeente, Wet Langdurige Zorg en bij de zorgverzekeraar en aanvragen voor een PGB. Het bemiddelt onder meer bij respijtzorg.
- Het steunpunt monitort de mantelzorg ontwikkelingen.
- Communiceer regelmatig over het bestaan van dit Mantelzorg steunpunt.

C. FINANCIËN

De gemeente Oss heeft in 2018 van de Rijksoverheid € 857.275,26 ontvangen t.b.v. mantelzorg ondersteuning. De adviesraad is van mening dat er geen of onvoldoende transparantie is over de aanwending van deze middelen.

Reeds in 2016 hebben wij in ons advies geschreven: *“Het is niet inzichtelijk hoe de beschikbaar gestelde middelen t.b.v. mantelzorg-ondersteuning zijn of worden aangewend. Er is weliswaar een mantelzorg compliment. Wij zijn van mening dat dit mantelzorg compliment slechts een klein percentage van de mantelzorgers bereikt”*.

Onduidelijk is nog altijd waarvoor deze gelden worden aangewend. De Adviesraad is natuurlijk bekend met het mantelzorgcompliment. Teleurstellend is het dat ook bij meerdere mantelzorgers slechts voor één mantelzorger een compliment kan worden aangevraagd door de mantelverzorgende. In 2018 zouden ongeveer 1100 aanvragen voor dit compliment zijn ingediend. Veel mantelzorgers hebben veel extra kosten voor parkeren, reizen, bewassing etc. Dit zijn sterk oplopende kosten. Uit literatuur blijkt dat deze kosten kunnen oplopen tot wel € 1000 op jaarbasis.

Advies:

- Maak de besteding van de financiële middelen (meer) transparant.
- Besteed tenminste de ter beschikking gestelde financiële middelen aan ondersteuning van mantelzorgers om het gewenste beleid uit te voeren.
- Laat alle mantelzorgers die meer dan 8 uur per week mantelzorg verlenen in aanmerking komen voor het mantelzorg-compliment.
- Kom alle mantelzorgers financieel tegemoet voor die kosten die zij vanwege het mantelzorger zijn buiten de reguliere privé uitgaven moeten maken.
- Mantelzorgers kunnen in aanmerking komen voor een PGB. Voer hier een actief beleid in. Ook hierdoor kan de druk op mantelzorgers worden verlaagd.

D. ONS Welzijn

De gemeente en ONS Welzijn leggen bij gesprekken een grote nadruk op en doen een beroep op de eigen kracht bij de zorgvrager en diens sociale omgeving. Echter daardoor worden veel mantelzorgers overbelast en zien wij helaas dat zij alleen nog maar leven voor mantelzorg. Jongeren kunnen niet of nauwelijks jong zijn. Ouderen komen in een sociaal isolement en vele lichamelijke, maatschappelijke en ook financiële problemen doen zich voor. En bij ouderen zien wij vaak verlies van identiteit en verlies van hun partner omdat zij geen partner meer kunnen zijn. De plaats en de positie van de mantelzorger is in de relatie een totaal andere geworden. Neem bij de verdere uitwerking van het beleidsplan met betrekking tot OnsWelzijn de volgende aandachtspunten mee.

Advies:

- Ontwikkel samen met Basisteams Jeugd en Gezin en de Sociale teams instrumenten om de mantelzorger te signaleren, te begeleiden en te ondersteunen.
- ONS Welzijn volgt de beleidsuitgangspunten voor mantelzorgondersteuning zoals genoemd in het onderdeel Beleid en met name het model Proeftuin Ruwaard. Integraal beleid en uitvoering zijn de kernwoorden hiervoor.
- Bevorder en houd toezicht op een goede samenwerking met huisartsen, zorgverzekeraars, de Sociale teams en mantelzorgers.
- Communiceer nadrukkelijk naar de mantelzorgers dat zij het niet alleen hoeven te doen en op steun kunnen rekenen.
- Positioneer de functie van ONS Welzijn nadrukkelijk in de uitvoering van het beleid Mantelzorg.
- Bevorder dat ONS Welzijn activiteiten ontplooit ten behoeve van het welzijn van de mantelzorger.
- Monitor de resultaten : formuleer zoals genoemd in ons advies van 2016 outcome-indicatoren waarmee de effectiviteit van het werk van Ons Welzijn kan worden geobjectiveerd

Samenvattend:

Wij hopen met ons advies en aandachtspunten te bereiken dat mantelzorgers weten dat zij er niet alleen voor te staan en op de steun van alle, onder de regie van de gemeente Oss bij de uitvoering van het Mantelzorg beleid betrokken, organisaties kunnen en mogen rekenen.

Vanzelfsprekend is de Adviesraad bereid om dit ongevraagde advies met u te bespreken.

Met vriendelijke groeten,

Jaap Kool
voorzitter ASD Oss

Gerard Steverink
lid ASD Oss

Mart van Wanrooij
voorzitter kenniskring Wmo-ASD Oss